

UDVIKLINGEN I ALLINGÅBRO EFTER ÅR 1900.

Fortsættelse af artiklen i årsskriftet 1979 om "De første håndværkere og handlende i Allingaabro".

(Fra årsskriftet 1982)

Gunhild Jørgensen, Viborg.

Selvom vi nu er fremme ved den tid, hvor jeg i alt fald kan huske en del af de personer, som dette afsnit vil omhandle, er min egen konkrete viden ikke tilstrækkelig. Derfor har jeg henvendt mig til familie og venner til de pårørende, hvor jeg har kunnet opspore dem. Især har jeg fået støtte af Carl Larsen, Allingaabro. Carl Larsen har en hukommelse og viden om Allingaabro og dens befolkning, som er meget værdifuld, når man skal give et billede af byens virksomheder og de personer, der prægede udviklingen.

Foruden erhvervsregisteret har jeg benyttet mig af Allingåbro Haandværker- og Borgerforenings protokol og medlemsliste samt af vejvisere for Randers amt 1907 – 09 og 1913 – 15 og matrikelkort.

Trods et stort efterforskningsarbejde har det ikke været muligt at skaffe oplysninger om alle, hvorfor omtalen for nogles vedkommende bliver mangelfuld. Skulle nogen, som har kendskab til personer eller virksomheder, læse dette, vil det være af værdi, at de giver disse oplysninger til Lokalhistorisk Arkiv i Rougsø Kommune, så arkivets materiale kan blive så omfattende som muligt.

Den gamle købmandsgård.

Den 7. marts 1900 fik aktieselskabet H. Rasmussen & Co. Bevilling til Kjøbmands- og Brændevinshandel i Allingaabro på hovedgaden 39.

H. Rasmussen var indehaver af kro, købmandshandel, tømmerhandel og grovvarerhandel i Vivild. Hans søn, Andreas Rasmussen, drev forretningen i Allingaabro som bestyrer, indtil han d. 4. april overtog virksomheden, der omfattede såvel købmandshandel, landhandel med landture, tømmerhandel, korn og foderstoffer, isenkram og støbegods.

Godkendelsen til brændevinshandel blev den 29/3 1912 deponeret, og så vidt det kan ses af erhvervsregisteret, er denne først igen taget i brug d. 23/3 1937.

Antagelig har virksomheden i nogle år været drevet fra et mindre hus, måske en landbrugsejendom, men så vidt jeg husker, er den nuværende 2- etagers bygning opført ca. 1908, som den første af en række "høje" huse, som ligger sammenbygget.

Det var en rigtig gammeldags købmandsgård, som man læser om i julefortællingerne. Der var mange forskelligartede bygninger. Der var lidt landbrug (arealerne nord for den nuværende store fodboldbane), desuden en stor frugt- og urtehøve (senere ejet af Karen Friberg, der arvede den efter sin bror Vilhelm Friberg). Der dyrkedes korn og her var der græsning til de to heste (de hed altid Peter og Musse), som kørte landtur, og på fladvogn kørte tømmer og sække ud til de købere, der ikke selv kom kørende til byen.

I min tidlige barndom stod der ofte på markedsdage hele rækker af vogne (arbejdsvogne, jumber og charbang'er) i gården. Hestene sørgede staldkarlen for med opstaldning, foder

og vand. Peter og Musse blev også anvendt, når familien kørte på familievist til Vivild eller på sommer tur til stranden.

1927 fik Marie Dorthea Rasmussen næringsbrev til virksomheden, som fortsat indtil 1941 blev drevet af hendes mand Andreas Rasmussen. Dette år blev forretningen overtaget af købmand Carl V. Madsen, der i en årrække havde været beskæftiget hos C. F. Gerstrøm i Auning. Carl V. Madsen nedlagde tømmerhandelen og koncentrerede sig om købmandsbutikken og grovvarerhandelen. I 1969 solgte han til Axel Christensen, der drev den til 1978, da Peter Borup købte ejendommen og indrettede "BP-Autodele" i butikken. Denne handel er nu også nedlagt, men der forhandles biler fra ejendommen.

Anton Frederiksen var i to lange perioder gårdskarl i købmandsgården. Hans kone Berthea var linnedsyerske og utallige er de udstyr hun har syet til byens giftefærdige døtre.

3 generationer på bakken.

19/10 1900 fik snedker Lars Andersen Belsskifte næringsbrev, men allerede i 1903 rejste han fra byen.

8/2 1901 nedsatte Frederik Andersen sig som høker, og 3/10 fik Vilhelm Emil Johansen næringsbrev som tømrer. Han var kun kort tid i byen.

Karetmager Niels Chr. Christensen fik 21/10 næringsbrev, og det er sandsynligt, at han byggede sin bolig og værksted Hovedgaden 32, idet han i 1906 solgte sin virksomhed til karetmager Peter Bak Jacobsen. Efter en tid i Spentrup drev Christensen karetmageri i Nimtofte. I slutningen af 20-erne kom han tilbage til Allingaabro. Han byggede villa "Højbo", hvor han havde en kyllingefarm. Senere blev Højbo anvendt til mostfabrik, startet og drevet af Rasmus Døssing. Sønnen K.G. Christensen havde arbejdet ved landbruget, men i 1930 byggede han snedkerværksted på Vejlbj Bakke og begyndte produktion af bøjler, kyllingemødre og hønsehuse. Niels Christensen kom med i arbejdet, og der udførtes en del karetmagerarbejde. Beboelsesvillaen blev bygget 1932. K.G.'s søn Niels Christensen blev oplært i faderens virksomhed og overtog denne i 1967, men ophørte hermed sommeren 1974.

Ei i Allingaabro.

I 1901 kom drejer Carl Franck, der var født i Neumûnster i Tyskland, til Allingaabro og bosatte sig hovedgaden 41. Fra 1907 – 16 var han elektricitetsbestyrer ved det lokale elektricitetsværk, der lå på markvejen overfor købmand A. Rasmussens tømmerstabler – nu Halvej. (Allingaabro havde elektricitetsværk før Randers, men da værket i Allingaabro blev nedlagt, kom byen ind under Randers Elektricitetsværk). I en årrække stod værket tomt, men blev senere indrettet til bolig for købmand Rasmussens gårdskarl Anton Frederiksen. Købmand Carl V. Madsen benyttede i en del år huset som "aftægtsbolig".

Franck blev aflæser og opkræver for Randers Elværk. Fru Franck drev detailhandel i Hovedgaden 41, hvor nu installatør Justesen bor, i alt fald i tiden 1912-15. Det er uvist, om det er denne detailhandel, Ane Kirstine Pedersen Dalgaard 14/2 1925 overtog og drev som Tatol-udsalg indtil 1955, da huset blev købt af J.H. Justesen.

Ret hurtigt efter 1955 startede Karl Andersen en Tatol-forretning Hovedgaden 27. Han afløstes af Børge Andersen, der i 1960 solgte til Anna Vang, der stadig driver forretningen. 1959 blev der desuden af Signe Jeremiasen oprettet et parfumeri Hovedgaden 12, i de lokaler, hvor der tidligere havde været hjemmebageri. Hun drev forretningen til 1978, da restaurationen "Laredo" blev indrettet i lokalerne.

Maler P

Maler Rasmus Pedersen ses ikke at have fået næringsbrev, men er 1902 opført som medlem af Allingåbro Haandværker- og Borgerforening.

Maler P., som han almindeligvis kaldtes, drev sin forretning fra et hus på Ørstedvej. Der var en smal smøge mellem hans hus og det hus, som dengang blev beboet af overbaneformand Søren Arendt.

Smøgen var adgangsvej til den gamle tekniske skole, der fra 1921 tillige blev brugt af Privatskolen, den senere Allingåbro private Realskole.

Maler P. satte sit præg på Allingåbro. Han var tegnelærer ved teknisk skole, medlem af Haandværker- og Borgerforeningens bestyrelse, ligesom han var aktiv som aktør ved diletantforestillinger i de berømte Allingåbro Revyer. Disse blev skrevet, sat i musik og instrueret af bankdirektør S. Sørensens søn Svend Erik Sørensen.

Den første møbelhandel

Jørgen Christian Gjesing Pedersen, der senere fik navneforandringsbevis, så Pedersen blev slettet, kom til Allingåbro 19. oktober 1903. Han kom fra Ørsted, hvor han var udlært som møbelsnedker hos snedker Bang. Han var fra Voergaard i Rougsø Herred. Han opførte en lang et-etagers ejendom, hvor han selv havde møbeludstilling i den vestlige ende. Værkstedet var i gården, hvor der yderligere var et par værksteder til udlejning. Foruden møbler blev også solgt ligkister og ligtøj. I de første år blev ligkisterne fremstillet på værkstedet – efter mål. Senere blev de indkøbt fra specialfabrikker. Engang i 20-erne udlejede Gjesing sin lille udstillingsbutik og overtog den betydelig større butik i den østlige ende (med 3 store udstillingsvinduer).

01. januar 1946 solgte Gjesing ejendom og virksomhed til tømrer Niels Glerup. Han var søn af tømrer Julius Glerup, der 22/8 1913 fik næringsbrev. Han havde bopæl og værksted i et hus ved Hjørnet.

Niels Glerup blev udlært hos faderen og begyndte 1938 i sin fars værksted fremstilling af møbler.

Tilskæringen foregik her, men samlingen og færdiggørelsen foregik Hovedgaden 22.

Efter Niels Glerups død 23/12 1969 fortsattes forretningen af sønnen Preben Glerup, der er udlært på Randers Møbelfabrik. 1970 nedrev han det gamle hus og opførte på grunden den nuværende store forretningsejendom og lejlighed.

Allingåbro Landskendt

Det har ikke kunnet opklares, hvem der oprindeligt har haft butik i den østlige ende af Hovedgaden 23, men 1912 overtog Victor Marcussen denne med 2 udstillingsvinduer og havde samtidig lejlighed i ejendommens midterparti. Da han flyttede ind i Hovedgaden 21, blev butikken Hovedgaden 23 overtaget af modehandler Anine Neergaard, der antagelig fra hun d. 10/5 1915 fik næringsbrev som detailhandler, har boet et andet sted i byen. Anine Neergaard blev 1916 Haandværker- og Borgerforeningens første kvindelige

medlem. Hun inddrog lejligheden i butikken, så denne blev betydelig større og hun havde flere modister ansat. Dengang blev alle hatte individuelt fremstillet, og alle, både piger og voksne damer havde såvel sommer- som vinterhatter, der årligt blev fornyet efter moden.

Imidlertid ændredes skikken i så henseende. Der blev mindre arbejde til modisterne, måske også fordi fabriksfremstillede hatte kom frem.

Anine Neergaard flyttede til den mindre butik i ejendommen. I 1929 købte hun ejendommen Hovedgaden 29, hvor hun indrettede butik og lejlighed. Hun blev i begyndelsen af 30-erne landskendt. Kommunen havde bestemt, at der skulle lægges flisefortove langs husene (hidtil havde der været grusfortov, og i den tidligste barndom var der en rende mellem fortov og kørebane med et gangbræt til hver husdør). Anine Neergaard ville ikke have flisefortov ud for sin ejendom, antagelig fordi udgiften blev pålignet de enkelte husejere.

Om dagen lagde man fliserne, om natten brød Anine Neergaard dem igen op. Denne spøg stod på i lang tid. Til sidst fik hun pålæg fra politiet om at holde sig fra fliseoptagning. Sagen kom for retten, og hun tabte den. I mange år skrev hun til mange mennesker over hele landet om den uretfærdighed, der var overgået hende. Hun søgte audiens hos kongen, men blev afvist. Så sent som i slutningen af 30-erne, da Anine Neergaard for længst havde forladt Allingaabro, fortalte folk mig om breve, de havde modtaget fra en dem ukendt dame, som var blevet dårligt behandlet af myndighederne og folk i Allingaabro.

2/5 1929 fik Svend Helge Kristensen næringsbrev som detailhandler. Han flyttede, så vidt jeg kan skønne, ind i Gjesings ejendom i den lille butik, hvor han under navnet "Lama-Kristensen" drev en art tricotageforretning.

Senere overtog Jørgen Broch butikken og kaldte forretningen "Resada". Måske har der været flere indehavere af forretningen, inden Ejnar Graae 1939 overtog denne.

Af Haandværkerforeningens medlemsliste fremgår, at der i 1903 har været en gartner i byen.

15/8 1904 fik Niels Kristian Nielsen næringsbrev som slagter og detailhandler (nu Hovedgaden 41), hvor det senere Afholdshotel blev indrettet. Han drev i alt fald indtil 1915 virksomhed i Allingaabro.

Laust Kr. Laursen Rødding fik næringsbrev som detailhandler 5/12 1904. Han havde sin forretning i Vejlbj på vejen mod Vivild efter Plantagevej.

Klaus rangerer

Vognmand Severin Boje står 1904 som medlem af Haandværkerforeningen, men er først optaget i vejviseren for 1912-15. Han var kun 15 år, da han købte sine første heste og begyndte vognmandsforretning i det små. Han var søn af gdr. Peter Boje og boede hele sit liv i sit fødehjem på Jernbanegade 20, hvor nu datteren Karen Jensen bor.

Boje kom ret tidligt til at rangere på banen, og alle fra den tid kan huske hesten Klaus, der trak de tunge vogne i gang og rangerede dem ind og ud af sidesporene.

I begyndelsen af 20'erne købte Boje grusgrav i Drammelstrup og startede cementstøberi. Ligeledes oprettede han kalkbrænderi på grunden, hvor nu villa Carmen ligger. Efter Severin Bojes død i 1960 overtog sønnen Juul Boje virksomheden. Han afhændede 1965 grusgraven til kommunen, der anlagde forbrændingsanstalt på stedet. Samtidig blev cementstøberiet nedlagt. Juul Boje driver stadig vognmandsforretningen, som ret tidligt blev moderniseret.

I 1905 står murer Søren Jensen opført i vejviseren for Randers Amt, og samme år får Jens Andreas Sørensen 17/7 næringsbrev som detailhandler på matr. Nr. 18a og 19 Vejlbj (efter kirken mod Ørsted).

2 x 3 generationer i bageriet

Det fremgår ikke af erhvervsregisteret, hvornår bager Bøgelund har slået sig ned i Allingaabro, men han står som medlem af Haandværkerforeningen i 1905 og er opført i vejviseren for 1907-08.

I medlemsprotokollen H&B figurerer en bager Smidt 1908 som medlem. Han er bortrejst 1909.

I 1910 er foreningens medlem bager Søren Jørgensen Sørensen, der først erhvervede næringsbrev 31/3 1913. S. Sørensen drev sit bageri i Hovedgaden 55 indtil 1943, da sønnen Werner Ploug Sørensen overtog den. Samtidig opførtes den 2-etagers ejendom, hvorfra forretningen nu drives. Indtil 1943 havde butik og lejlighed været i et et-etagers hus.

Werner Sørensen drev forretningen indtil sønnen Uffe Skrabak Sørensen 1966 overtog den. Såvel S. Sørensen som Werner fortsatte med at arbejde i bageriet efter overdragelsen.

Der har så langt tilbage jeg kan huske været 2 generationer under samme tag. Først var "Bedste Sørensen" (Johanne Sørensens mor) i hjemmet og butikken. Senere arbejdede Johanne og S. Sørensen sammen med Werner og Gusti (hun var Wienerbarn) hos bager S. Sørensen efter 1. Verdenskrig og blev gift med Werner. Nu er Werner svend hos Uffe, der med sin kone Dorthe viderefører traditionen med, at både mand og kone er heltidsbeskæftiget i virksomheden.

Oprindelig havde S. Sørensen med brød til landdistriktet, mens der i de seneste mange år har været flere udsalgssteder i omegnen med brød fra Sørensens bageri.

I sin tid forhandlede såvel Werner som hans 3 søstre Addy, Lilly og Irma forud for Fastelavn og St. Bededag fastelavnsboller og hveder. Varerne medbragtes i store kurve overdækket med et hvidt lærredsstykke. Der var dengang 2 slags fastelavnsboller: De billige med rosiner til vistnok 5 øre pr. stk. og de dyre med creme og flormelis til 10 øre pr. stk.

Kvindelig motorcyklist i 1912

Rasmus Chr. Carl Hesse, der er født i Attrup 1870 fik 12/8 1904 næringsbrev som smed. Siden 1896 havde han været smed på Stenalt, hvor han også begyndte produktion af cykler. Hesse byggede 1905 huset Hovedgaden 38. Der var værksted i stueetagen.

1917 byggede Hesse den store ejendom Hovedgaden 21 og indrettede egen butik med værksted i gården til fremstilling af Stenalt Cykler samt reparation. En overgang havde

Hesse også salg af biler. Hesse boede i lejligheden på 1. sal i den vestlige del af ejendommen.

I stueetagen ved siden af butikken blev indrettet en barbersalon, som blev drevet af Hesses datter Emma, der havde lært faget hos barber Barret i Ørsted. Det var en begivenhed i Allingaabro, at byen fik en kvindelig barber. Ligeså bemærkelsesværdigt var det, at den ældste datter Maren, der var døvstum, kom i lære som typografi A. L. Pedersens Bogtrykkeri. Det var moderen, Anne Kathrine Hesse, der pålagde sine døtre at få en håndværksmæssig uddannelse. Hun sagde: Selv om I bliver gift, er der ingen garanti for, at I er forsørgede.

Fru Hesse var en særpræget personlighed. Allerede omkring 1912 havde hun motorcykel, en Wanderer eller Ellehammer, specielt beregnet for damer. Den havde et bræt til at sætte fødderne på. Hun vakte ikke ringe opsigt, når hun kørte gennem byen, ofte med den yngste datter, Gerda, stående på brættet. En af hendes fritidsbeskæftigelser var at tage ud på åen for at tatte ål. Det var meget få ting hun besluttede sig til at udføre, hun ikke gennemførte. En enkelt gang svigtede det dog. Da døtrene var i skøjtealderen, ville hun også lære skøjtekunsten, men der var evnerne mindre end viljen.

Fru Hesse deltog i arbejdet i virksomheden, lakerede cykler og hun havde forretningstalent.

Hesse var en stilfærdig, men meget dygtig håndværker, og en periode var der mange medarbejdere ved fremstillingen af cykler. Han havde en filial i Grenå, startede med bestyrer en sæbefabrik i Allingaabro, havde køreskole og ejede omkring 1920 en 7 personers Lorelei og en Ford. Hesse tjente mange penge, men hans gode hjerte løb ofte af med ham. Når andre var i bekneb for penge, lånte han midler til dem og fik dem aldrig igen. Han deltog i byens liv som medlem af flere bestyrelser.

Et tidsbillede fra hine tider, da Hesses piger var deltagere i børnejuletræsfesterne på hotellet: Når de 3 piger var pyntet i deres fine kjoler, havde fået bundet topsløjferne over det udslagte hår med de af papirpilotter fremstillede slangekrøller, var iført laksko og hvide strømper, trak Hesse trækvognen frem. Der blev lagt et tæppe i bunden, pigerne læsset på. I trækvognen blev de kørt til hotellet, så fine som de var gået fra mors sidste godkendende blik.

Maren Hesse arbejdede i trykkeriet som sætter i 25 år, hvorefter hun blev gift med en døvstum litograf og flyttede til København.

Den yngste datter, Gerda, fik ingen håndværksmæssig uddannelse, men arbejdede som 15 årig som pålæggerske i trykkeriet (omkring 1918). Maren bestod svendeprøven i 1919.

Da Emma Hesse giftede sig i 1924 og flyttede fra byen solgte hun barbersalonen til barber Johansen, hvis kone senere indrettede damefrisørsalon i en del af cykelforretningen. De flyttede til Silkeborg, da de solgte såvel herre- som damesalon til Asta og Holger Olesen 1941. Olesens drev forretningen til 1976.

Efter at barbersalonen i en årrække havde været anvendt til udstilling for tricotagehandler Graae, åbnede en kvindelig herrefrisør i 1981 salonen som dame- og herrefrisør.

1982 overtog Ingerlise Jensen salonen.

Hovedgaden 21

I 1924 solgte Hesse ejendommen Hovedgaden 21 til smed N. Chr. Jensen, der overtog cykelforretningen. Hesse flyttede tilbage til Hovedgaden 38, som han måtte overtage, fordi købereren ikke kunne klare sine forpligtelser. Det samme skete nogle få år efter, da Hesse

igen måtte overtage ejendommen Hovedgaden 21 og værkstedet. De indrettede da lejligheden over værkstedet og boede her til de 1939 solgte ejendom og cykelværksted til Lund Sørensen.

1947 solgte han til installatør Poul Nielsens svigerfar, møbelhandler Nielsen, Rønde.

1. marts 1953 blev ejendommen købt af trocotagehandler Ejnar Graae-Rasmussen, der siden 1. maj 1939 havde drevet forretningen i naboejendommen (nr. 23). Graae havde en kort tid haft forretning i ejendommen ved siden af bankens daværende ejendom på hjørnet af Ørstedvej og Hovedgaden.

Graae solgte efter at have fejret 40 års jubilæum som forretningsdrivende i Allingaabro, 1979 forretning og ejendom til de nuværende indehavere Ove Kahr og Inger Lise Mortensen.

De mange lejere

Herreekviperingshandler Victor Marcussen, der siden 1912 havde drevet sin forretning i Hovedgaden 21, flyttede straks efter opførelsen af nr. 21 ind i butikken i den østlige ende. Da Marcussen i 1931 flyttede til hovedgaden 19, blev hans butik i nr. 21 overtaget af Balleby (næringsbrev 28/11 1931), der startede isenkramforretning. Han drev den kun i et par år, idet den ikke var rentabel, og restvarelageret blev solgt ved en tvangsaktion.

Købmand Andreas Aarø Rasmussen, der i 1926 havde købt den af Chr. Dørge drevne galanteributik med papirhandel i Hovedgaden 33, flyttede 1934 ind i nr. 21. I 1947, da installatør Poul Nielsen skulle have butikslokale i sin svigerfars ejendom, blev denne midlertidigt delt, så Aarø Rasmussen havde den vestlige del. Han blev ved dom forpligtiget til at flytte og drev indtil 1967 forretning i hovedgaden 46, hvor pølsemaker Larsens kone Anna, tillige havde fiskeforretning fra begyndelsen af 40-erne. Inden Graaes overtagelse var der en tid vaskeri i ejendommen.

Den sidste indehaver af den østlige butik i nr. 21 var installatør J. H. Justesen, der købte forretningen af installatør Poul Nielsen.

Cykelforretningen solgte Lund Sørensen i 1952 til Peder Larsen, der i 1974 solgte til Kaj Andreasen, der senere flyttede forretningen til Halvej 2 (i de lokaliteter, hvor købmand Madsen tidligere havde haft foderstoflager og købmand Rasmussen endnu tidligere, bjælkelager).

I 1905 optræder murer F. Schou, fotograf Laursen og murer Søren Jensen som medlem af Haandværkerforeningen, men i alt fald en enkelt af disse har aldrig betalt kontingent til foreningen og har antageligt hurtigt forladt byen.

Telefoncentralen

5. januar 1906 fik murer Hans Poulsen, Vejlbj Bakke, næringsbrev. Han byggede en del mindre huse, bl.a. Omega på hovedgaden, eget hus samt flere huse på vestsiden af bakken. Desuden beskæftigede han sig med reparationsarbejder. Hans Poulsen døde 1926 og efterlod sig hustru og 3 småpiger. Han havde sukkersyge, som ikke blev behandlet. Jeg husker at han drak en spand vand hver nat. Hans kone Dusine, der blev 90 år er for nylig død. Hun boede i eget hjem til det sidste og blev plejet af en af døtrene, Erna.

En søster til Hans Poulsen, Pouline Mette Marie Poulsen fik i 1913 næringsbrev som detailhandler. Hun drev modeforretning på hjørnet af Ørstedvej-Hovedgaden, hvor bankens bygning opførtes i 1916. Mette Poulsen flyttede ind i bankens bygning, hvorfra hun i mange år ledede Allingåbro Telefoncentral. Senere købte hun sadelmager Qvists ejendom, Hovedgaden 5. hun havde centralen til sin død 1934, hvorefter Ella Laursen, der havde været ansat hos frk. Poulsen i mange år, overtog centralen og købte huset. Dette blev i 1945 solgt til Kristiane Jensen, der fungerede som centralbestyrer, indtil centralen blev automatiseret 13/9 1966 kl. 13. I gården til ejendommen blev kort efter overtagelsen opført en to-etagers ejendom til udlejning.

Det er blevet mig fortalt, at den første telefoncentral var hos ølbrygger Jensen, Hovedgaden 37, og at S. P. Hougesen også en tid var centralbestyrer i sin ejendom på hjørnet af Hovedgaden og Gyden.